

Φίλιππότη μου κ. Μαρκογιάννη,

Ἐμφανίσθηκε καί πάλιν στό προσκήνιο τό θέμα τῆς ὀνομασίου τῆς πρωτεύουσας τῆς Χαλκιδικῆς τοῦ Πολυγύρου.

Ἐπειδή ἔτυχε νά ἐγκύψω στό θέμα αὐτό τῆς ἐτυμολογίας τῆς τοπωνυμίας τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος μου θά σᾶς παρακαλέσω νά φιλοξενήσετε στίς στήλες τῆς ἑγκριτῆς ἡμερίδος σας τίς παρακάτω γραμμές μιᾶς μόλιστα καί τό "Φῶς τῆς Χαλκιδικῆς" ἔρχισε νά γίνεται πολύ συμπροσθεῖ καί νά ἐκτιμᾶται ἀνόλογα στούς Πολυγυρινούς κύκλους." Ἄν διαχωρίσουμε τό δύο συνθετικό μέρη τῆς λέξεως "πολύγυρος" βρίσκουμε εὐκόλα μιᾶ ἐτυμολογική ἐξήγηση, ὅχι ὅμως ἰκανοποιητική: γιατί τί σημαίνει ἕνας τόπος ἢ μιᾶ περιοχή "μέ πολλούς γύρους"; Ὁ Ν. Σχοινᾶς ἐπιχειρεῖ (Ὀδοιπορικοί σημειώσεις Μακεδονίας-Ἡπείρου, τεύχος 3ον, Ἀθήναι 1887 σελ. 508) μιᾶ τέτοια ἐρμηνεία. "Οἱ πλεῖστοι τῶν πόρων τῆς Κοινότητος προέρχονται ἐκ τῆς πωλήσεως τῆς ὀλιγοπροβετονομῆς καί τῶν πλαγίων ἡτοι τῶν κλιτύων πῶν πέριξ λόφων καί βουνῶν ἢ γύρων ἐξ ὧν ἔχει καί τό ὄνομα Πολύγυρος". Εἶναι ἀληθές ὅτι πολλά ἑλληνικά τοπωνύμια προῆλθον ἀπό τή φύση καί τή διάπλαση τοῦ ἐδάφους. (Λιθερή, Βαθύ, Κόμπος, Χωματερό κ.λ.π.) ἀλλά ἡ λέξη γύρος δέν εἶχε ποτέ τή σημασία "κατωφέρειες καί κλίσεις τῶν βουνῶν" πού περιβάλλουν τόν Πολύγυρο γιά νῦναι πειστικό τό ἐτυμολόγημα τοῦ Σχοινᾶ. Ἄλλως τε, σέ μιᾶ περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας ὅπως φαίνεται ἀπό σωζόμενα στό χέρι μου ἔγγραφο, καί τή σφραγίδα τῶν σχολείων της, ἡ κωμόπολη ὀνομάζονταν Π ο λ ὕ γ ε ρ ο ς , πρῶτο πού καταρρίπτει τήν ἐρμηνεία τοῦ Σχοινᾶ.

Καί ὁ ἴδιος ὁ Σχοινᾶς προσφέρει καί μιᾶ ἄλλη παραγωγή (σελ. 508). "καλεῖται ἐκ παραδόσεως καί Π ο λ ὕ γ ε ρ ο ς , διότι καθ' ἣν ἐποχήν οἱ ἐξ Ὀλύνθου μετοικήσαντες ἐν αὐτῷ καί ἐρωτώμενοι ὑπό τῶν

-2-

παραμεινόντων ἐκεῖσε περί τοῦ κλίματος καί τοῦ τόπου ἐν γένει ἀπὴντων ὅτι εἶναι πολύ γερός".

Ὁ καθηγητής τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Ἀγ. Τσοπανόκης μᾶς δίνει (βλ. Μελέτην του. "Πολύγυρος" στό "Ἑλληνικά" 1953, σελ. 689) μιᾶ ἄλλη ἐτυμολογία πού τή θεωρεῖ αὐτός ὡς τή σωστή καί πού τή στηρίζει σέ μιᾶ ἐπιγραφή πού δημοσίευσε ὁ καθηγητής Ρόμπινσον. Ἡ ἐπιγραφή αὐτή πού βρέθηκε νοτιότερα ἀπό τόν Πολύγυρο, χαραγμένη σέ στήλη (βρίσκεται σήμερα στό Ἀρχαιολογικό Μουσεῖο τῆς Θεσσαλονίκης), ἀνήκει στό δεύτερο ἢ πρῶτο αἰῶνα π.Χ καί λέει τό ἑξῆς. Πολύγυρος Θρασυλάου Σωκράτη Πολυκράτου χαῖρε. Εἶναι πολύ πιθανό λέει ὁ κ. Τσοπανόκης, πῶς ὁ Πολύγυρος τοῦ Θρασυλάου ἦταν ἰδιοκτητῆς κανενός μεγάλου κτήματος στήν περιοχή τοῦ Πολυγύρου, ἢ ὅπωςδήποτε εἶχε κάποια ἰδιαιτέρα σχέση σημαντική μέ τήν περιοχή καί τῆς κληροδοτήσε τό ὄνομά του, χωρίς ἀσφαλῶς νά τό ἐπιζητήση.

Ἡ ὀρχική ἐκφορά τοῦ τοπωνυμίου (συνεχίζει ὁ κ. Τσοπανόκης) θά ἦταν, στό Π ο λ υ γ ῦ ρ ο υ , κα' ὕστερα στόν Π ο λ ὕ γ υ ρ ο ν - Πολύγυρον.

Ἡ φωνητική ἐξέλιξη Πολύγυρος-Πολύγυρος δέν παρουσιάζει δυσκολίες, δύο ἐνδιάμεσες βιθμίδες εἶναι σύμφωνες μέ τούς φωνητικούς νόμους τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας. Ἄλλως τε καί σήμερα ἀκόμα ἀκούει κανεῖς τούς τύπους, Π ο λ ὕ ῖ ρ ο , Π ο λ ὕ ε ρ ο ς (ἀπό μεταγενέστερη κώφωση τοῦ γυ καί κανονική τροπή τοῦ ιρ σέ ερ (βλ. ἄχυρο, ἄχερο).

Ὁ Κίγκ, ἓνας λόγιος Γερμανός, ὁ ὁποῖος ἐπεσκέφθηκε τήν Χαλκιδική στούς νεώτερους χρόνους ὑποστηρίζει τήν ἄποψη ὅτι ἡ ὀνομασία αὐτή προῆλθε ἐκ τοῦ: Πολύ γέροι, πολυγεροντία, Πολύγερος, διότι ἡ κωμώπολη ἀποτελοῦσε τήν ἕδρα τῶν γύρω χωριῶν στήν ὁποία συνεθροίζονταν οἱ ἀντιπρόσωποι (γέροντες) πού ἀποτελοῦσαν στό χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας τό Διοικητικόν Συμβούλιο τῆς περιοχῆς.

-3-

Ὁ Κουζινερύ, Γάλλος γενικός Πρόξενος τῆς Θεσσαλονίκης πού ἐπε-
 σκέφθηκε τόν Πολύγυρο στό 1793 ὀνομάζει τό χωριό (βλ. Σ. Κότσιανον
 " Ἐνα ταξίδι στή Χαλκιδική στό 1793. Ἀθήνες 1951, σελ. 20) Π ο -
 λ ύ γ ε ρ ο (POLIHARO) καί λέγει (ἐτυμολογεῖ τό τοπωνύμιον ἔτσι).
 " Τό ὄνομα πού φέρει αὐτό το χωριό, τοῦ πολύ ἱεροῦ (DE TPES SACRE)
 ὀφείλεται σ' ἓνα Ἱερό (TEMPLE) τό ὁποῖο ὑπῆρχε ἀκριβῶς στό μέρος
 αὐτό καί τό ὁποῖο ὕστερα ἀπό τήν καταστροφή καί τήν ἐρήμωση τῆς
 Ἀπολλωνίας τῆς Χαλκιδικῆς διατήρησε τήν οἴγλη του, ὥστε οἱ διασκο-
 ρπισθέντες στή χώρα κάτοικοι νά συγκεντρωθοῦν γύρω ἀπό αὐτό τό χωριό
 καί νά πύσουν νά καλλιεργοῦν τούς ἀγρούς τῆς πόλεως των πού κατα-
 στρέφηκε".

Καί νομίζω ἐγώ, δοθέντος ὅτι ὁ Πολύγυρος ὀνομάζονταν πρίν Π ο -
 λ ύ γ ε ρ ο ς πῶς ἡ ἐρμηνεία πού δίδει ὁ Κουζινερύ εἶναι ἡ ὀρθό-
 τερη.

Τέλος, πρέπει νά σημειώσω πῶς μέ τήν ἐτυμολογίαν τοῦ τοπωνυμίου
 μας ἀσχολήθηκε καί ὁ D. GEORGACAS, καθηγητής σέ Ἀμερικόνικο Πανε-
 πιστήμιον, γιά νά φθάσῃ στό ἐξῆς συμπέρασμα: "τό μόνο βέβαιο εἶναι ὅτι
 τό ὄνομα εἶναι ἐλληνικῆς προελεύσεως καί ὄχι παρμένο ἀπό ἄλλην γλῶσ-
 σα. Ἱστορικό καί ἀντικειμενικό τό θέμα παραμένει ἀκόμα ἀνοικτό,
 σάν ἓνα οἴνιγμα, "Ἴσως θά βρεθῇ ἡ τελική ἐξήγηση ἀπό μιᾶ προσεκτική
 μελέτη τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἀγίου Ὀρους".

Μέ ὑπόληψη

Ἐν Νίκῃσιν τῆς 6^{ης} Ἰαννουαρίου 1917

Βεβαίωσις

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΑΘ. ΚΟΙΣΙΑΝΟΥ
Αριθμ. 0772. 1273

Ποσόμυρον

Μετὰ νικησίου θάρρους ἐσοβόλλομεν ἐν ἔφεσι
ραὶ βεβαίωσεις τὰς δεξιὰς ἀποσκευασίας ἡμῶν
καὶ ἄλλων τῶν κασίου ἐν χόρῳ μας, οἷον
Ἄσκη ἐν τῇ διαφυλάξει Ἄσκη Πατριῆ περιήγησι
ὑπὲρ τοῦ κομίου ἔστ, ἐρετήση, ὄσον εὐχισα,
ἀρκευδῶς καὶ ἄλλα ἀπὸ ἀπόσιν τοῦ ἀποσκευασίου.

Ἐδοκίμησεν τὸ ἱερὸν ἄρμα ἀπὸ
τοῦ κασίου ὑπὸ τῆς ἐξουσίας τανόου. Μετὰ εὐρεσι
βῆς ὑφῆς ἀνακοινώμεν ἔμῃ ὅτι τὰς νικησίου
ταύτας ἐνομασῆσαν ἀσχοὶ τῶν ἡμῶν.

Ἀποσχομένως ἐν δεξιὰς καὶ
διαρεψὲ μετὰ τοῦ ἰεροσίου καὶ βεβαίωσις.

Ὁ πατριάρχης
Νίκου

